

HRONOS I TROPOS

Prirodnjački muzej se kamenom oduvek i često bavio u svom izlagačkom i istraživačkom poslu. Velikom izložbom „Čovek i Kamen“ (1990.) u Galeriji Srpske akademije nauka i umetnosti u Beogradu Prirodnjački muzej je (zajedno sa Muzejom nauke i tehnike) pootvarao mnoga pitanja i uključio se u jedan kontinuirani „dijalog čoveka s kamenom“, kako tada reče nedavno preminuli akademik Dragoslav Srejović. Ali i pre toga, Prirodnjački muzej je učestvovao na izložbi Koste Bogdanovića, posvećenoj formi u prirodi i umetnosti (Muzej savremene umetnosti, Beograd 1987.). Meteorologiju je Muzej međutim intimnije dodirnuo samo jednom izložbom („Predeli slikani nebom“ Borisa Ivančevića, Galerija Prirodnjačkog muzeja 1995.). Novom postavkom skulptura u kamenu i drvetu Mija Mijuškovića u istom prostoru, produžavaju se i ukrštaju ta raznovrsna interesovanja Prirodnjačkog muzeja. Eliotski rečeno, kada se umetnih sjedini s kamenom, uvek izbiju novi oblici života.

Mijo nema vremena ni strpljenja da sačeka šta će sve sunce, kiša, led, reka i more da izvedu u kamenu, ili u drvetu svejedno, u svom neumitnom, ali presporom vajarском poslu. Zna da je priroda čudljiva, kolebljiva u izboru i ritmu, neodlučna u pogledu ishoda. Da nikad ništa ne dovršava, osim što započeto ruši i razara do kraja. Druga je stvar što od istog materijala onda na drugom ili na više udaljenih mesta nevidljivo započinje novo stvaranje. Oseća se zato Mijo pozvanim da umeša u te poslove prirode, hoće da pomogne, usuđuje se da ubrza promene oblika, da usmeri prirodni proces svom izboru motiva, da ga obrne ka idejama koje njega zanimaju. Toliko je Mijo u tome integrisan sa prirodnim procesima metamorfoza, abrazija, erozija i korozija, da na prvi pogled izgleda kao da stvara instinktivno, po nekom nesvesnom iskonskom čistom porivu, kojeg smo romantičarski skloni da brzo pripišemo ljudima poteklim sa kamena, čedima dinarskom krša.

U stvari Mijo koliko intuitivno toliko i znalački pronalazi i bira stenu ili prastaro deblo, tamo gde je Vreme, i kao hronos ali i kao tropos, već obavilo veliki deo posla. Mijo prirodnjak, meteorolog, zna gde da traži. Tamo gde su najveće padavine, gde su dnevni temperaturni obrti najjači, gde vetrovi bombarduju stenu uzvitlanim peskom, gde u kanjonskim virovima voda najbrže obli kamen, gde udari talasa najčudesnije glođu obalske krše. Tu se on meša u prirodne rabote, kao pomoćnik i sustvaralac. Ponekad izgleda kao da je hteo samo da otkrije, da pokaže nešto što već postoji, a bilo je skriveno, nevidljivo. Naročito kada brusi i glača (Mijo kaže: „do savršenstva“) da bi otvorio, učinio transparentnom minucioznu strukturu stene ili drveta ispod inače neprozirne površine. Plašeći se da mu se ne pripíše da je suviše vešto intervenisao i menjao, ostavlja hotimično sirove, neobrađene delove kao dokaz autentičnosti.

Kada bira, Mijo ne traga samo za slepim delim stihije. Odlazi on namerno na sveta mesta, gde je normalno da duše stanuju u kamenu ili u prastarom drvetu. Zatekao sam ga jednom u Lepenskom viru, javio se iz kraljevske Gize, odatle se peo na goru Atonsku, pod Ostroškim je pokupio mošti nekog bresta u kršu, vezao se za Svetu Petku na Spiču gde pod kamenom leže ona deca, uhvatio se za temeljac doma Milankovića u nesretnom Dalju, pa ga ne pušta. Gde je kamenje sveto, nema prolaženja.

Skulpture Mija Mijuškovića spadaju u večitu lepensku ili murovsku umetnost oblutka. Mijo otkida od stene ono što bi se odlomilo pri kotrljanju niz neku provaliju i uglašava ono što bi inače Tara ili Okean za sto ili hiljadu godina valjanjem

obrusili. Tako sasvim prati Mikelandelovu ideju idealne skulpture, ali s tom razlikom što Mijova pretpostavka nije amorfnost kamena pre skulptorskog rada, pa čak ni samo zdatost forme nađenog kamena, već najviše zatečeni proces morfogeneze, stvaranja i razaranja materije, rađanja i umiranja života. Otuda možda dolazi izvesna sentimentalnost Mijova, bolećivost prema somatskoj bolesti (drvo) i koroziji (kamen), sklonost ka životinjama (forme) i ostalim bićima (mahovina na kamenu), saosećanje sa strahom od smrti (glave), poštovanje prema sećanju na umrle, ili radoznalost za erotiku i kopulaciju koja najavljuje novo rađanje.

Dr Vojislav Vasić